

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΣΙΟΥ

ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

της Σταυρούλας Σδρόλια

Το κρασί έπαιξε τεράστιο ρόλο στην οικονομία της περιοχής του Δήμου Μελιβοίας από την αρχαιότητα μέχρι το πρώτο μισό του 20ού αιώνα.

Οι αρχαιότερες πληροφορίες προέρχονται από τα νομίσματα της αρχαίας Μελίβοιας (4^{ος} αι. π.Χ.), στα οποία κυριαρχούσαν οι παραστάσεις σταφυλιών. Αυτό δείχνει τη σημασία της αμπέλου στην καθημερινή ζωή

Νομίσματα της αρχαίας Μελιβοίας. Στη μία όψη εικονίζεται η νύμφη Μελίβοια και στην άλλη τσαμπί με σταφύλι, όπως στα περισσότερα νομίσματα της περιοχής.

των κατοίκων και την αυξημένη λατρεία του Διονύσου, παρατήρηση που δεν αφορά μόνο στη Μελίβοια αλλά σε όλη την ακτή, καθώς το ίδιο παρατηρείται επίσης και στα νομίσματα όλων των άλλων παραλιακών πόλεων του Κισσάβου, των Ευρεών (που σύμφωνα με μια άποψη τοποθετείται στο λόφο Σκιαθά), του Ριζούντα και των Ευρυμενών. Αρκεί να επισημάνουμε την παρουσία κοινού τύπου στον οπισθότυπο όλων των παραπάνω νομισμάτων, το τσαμπί με σταφύλια.

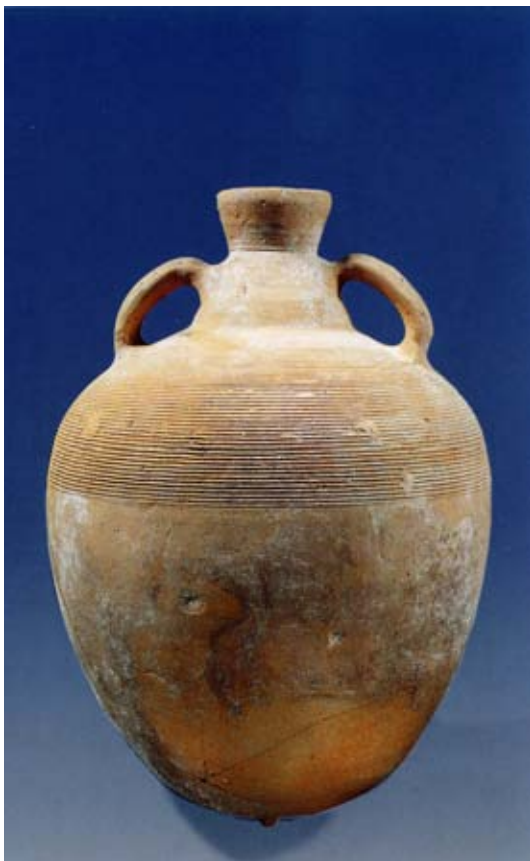
Επιπλέον, ορισμένα από αυτά έχουν στον εμπροσθότυπο κεφαλή Διονύσου (Μελίβοια, Ευρυμεναί). Ειδικά στις Ευρυμενές, το νόμισμα με

την κεφαλή Διονύσου έχει στον οπισθότυπο κλαδί αμπέλου με 6 τσαμπιά.

Από τους εικονογραφικούς τύπους των νομισμάτων της Μελίβοιας και της ευρύτερης περιοχής της, γίνεται φανερό ότι η καλλιέργεια της αμπέλου και η παραγωγή κρασιού έπαιξε σπουδαίο ρόλο για την πόλη και είναι πολύ πιθανό ότι το κρασί αποτελούσε το πιο σημαντικό προϊόν του εξαγωγικού της εμπορίου, τον τέταρτο αι. π. Χ. τουλάχιστον (όπως αναφέρει και ο αρχαιολόγος Χ. Ιντζεσίλογλου, σε σχετικό άρθρο του, Αρχείο Θεσσαλικών Μελετών Ζ, 1985, 130). Ισχυρή ένδειξη γι αυτή την υπόθεση είναι ένα μοναδικό σφράγισμα στη λαβή ενός αμφορέα με την επιγραφή Μελιβοιέων, που βρέθηκε στις ανασκαφές της Πέλλας (Χαρ. Μακαρόνα, Αρχαιολογικό Δελτίο 1960, 82, πίν. 79β)

Σε άμεση σχέση με τα παραπάνω βρίσκονται και οι απεικονίσεις της μπροστινής όψης των αρχαίων νομισμάτων με το θεό του κρασιού Διόνυσο είτε τη νύμφη της ευφορίας Μελίβοια, που εμφανίζεται άλλοτε σαν προστάτιδα της αμπέλου (με στεφάνι από σταφύλια) είτε της γεωργίας με στεφάνι από δημητριακά. Η παρουσία του Διονύσου στα νομίσματα της Μελίβοιας καθώς και η πολύ πιθανή εξαγωγή κρασιού, ισχυροποιούν την υπόθεση ότι, τον 4^ο αι. π. Χ., η θεότητα αυτή ήταν από τις πιο σημαντικές, που λατρευόταν στην πόλη.

Επίσης, τιμητικό ψήφισμα υπέρ ενός Θεοκλή Θερσίτου Μελιβοιέα, που βρέθηκε στην Ιασό της Μικράς Ασίας, 3^{ου} αι. π. Χ., δείχνει τις στενές σχέσεις των δύο πόλεων, ενώ οι λόγοι για τους οποίους εκδόθηκε το ψήφισμα (ο Θεοκλής προσέφερε υπηρεσίες στους κατοίκους της Ιασού που

Παλαιοχριστιανικός αμφορέας, που χρησιμοποιούνταν για την αποθήκευση του κρασιού και του λαδιού. Σ' αυτόν τον τύπο ανήκουν τα περισσότερα τμήματα αγγείων που βρέθηκαν στις ανασκαφές της Βελίκας.

μετέβαιναν στη Μελίβοια), ενισχύουν την άποψη ότι οι σχέσεις αυτές είχαν εμπορικό χαρακτήρα. Ανάλογη σχέση της Μελιβοίας με την Τένεδο φανερώνει αναθηματική επιγραφή που βρέθηκε στο λόφο Σκιαθά.

Στο ίδιο μέρος, ανάμεσα στα άλλα ευρήματα, αγάλματα και κεραμικά, βρέθηκε μαρμάρινη ενεπίγραφη βάση αγάλματος, που θεωρείται πιθανό ότι στήριζε άγαλμα αφιερωμένο στο Διόνυσο. Άρα ο θεός αυτός λατρευόταν στη Μελίβοια, μαζί με τον Ερμή, τον Απόλλωνα, τον Ποσειδώνα και την Αθηνά

Τελευταία επιβεβαιωτική μαρτυρία για το εμπόριο κρασιού της περιοχής αποτελούν, σύμφωνα με τον ανασκαφέα στο Λόφο Σκιαθά Α. Τζιαφάλια, οι πολλές ενσφράγιστες λαβές οξυπύθμενων αμφορέων βρέθηκαν στις ανασκαφές, και δείχνουν το εμπόριο που υπήρχε με τη Θάσο, την Κνίδα και την Τένεδο.

Αργότερα, στην πρωτοβυζαντινή περίοδο, σε πρόσφατες ανασκαφές στο Κάστρο Βελίκας και την ευρύτερη περιοχή, βρέθηκαν

Ο ληνός της Παλιουριάς (πατητήρι σταφυλιών). Λιθόκτιστο εντυπωσιακό κτίριο του 12^{ου} αι., διαστάσεων 5.5x10μ. και ύψους 3.80μ., το μοναδικό που σώθηκε ακέραιο από τη σειρά παρόμοιων κτισμάτων που υπήρχαν. Στην επάνω επίπεδη επιφάνειά του, κατασκευασμένη από υδραυλικό κονίαμα, γινόταν το πάτημα των σταφυλιών και ο μούστος έρρεε με εντοιχισμένο σωλήνα στην μικρή δεξαμενή της πρόσοψης, το υπολήνιο. Παρόμοια κτίρια έχουν αποκαλυφθεί στις Καρούτες Μελιβοίας και στην Κουτσουπιά και ήταν όλα μοναστηριακά κτίσματα. Ληνοί αυτού του είδους είναι γνωστοί από τα ρωμαϊκά χρόνια και χαρακτηρίζουν κτίρια εντατικότερης παραγωγής από άλλα μικρότερα με πιθάρι ως υπολήνιο. Στην περιοχή του Κισσάβου ο παλαιότερος είναι εκείνος που βρέθηκε πρόσφατα στα Τέμπη και ανήκει στην Ιουστινιάνεια περίοδο.

πολλά τμήματα αμφορέων, που τεκμηριώνουν παραγωγή κρασιού και λαδιού την περίοδο αυτή, ενώ δεν αποκλείεται το εμπόριο να συνεχίζεται, όπως συνέβαινε σε πολλά λιμάνια του Αιγαίου.

Την βυζαντινή περίοδο στην περιοχή εγκαθίστανται πολλοί μοναχοί και παίρνει το όνομα Όρος των Κελλίων. Παρόλο που δεν υπάρχουν γραπτές πηγές για την παραγωγή, τα κτιριακά ευρήματα και η παράδοση μαρτυρούν για μεγάλη παραγωγή κρασιού από τους μοναχούς. Έχουν αποκαλυφθεί μέχρι σήμερα τρεις εγκαταστάσεις επεξεργασίας κρασιού (ληνοί). Η μία βρίσκεται στη θέση Καρούτες στον Κούτζιμπο Μελιβοίας, που έλαβε το όνομά της από τις πολλές δεξαμενές κρασιού. Η δεύτερη βρέθηκε στη βυζαντινή μονή στη Μονόπετρα Κουτσουπιάς και η τρίτη και μεγαλύτερη στην Παλιουριά, δίπλα στο ομώνυμο ρέμα, που αποτελούσε τμήμα ευρύτερης ομάδας ληνών. Ο ληνός της Παλιουριάς, ένας από τους μεγαλύτερους του ελληνικού χώρου, έχει διαστάσεις 5.5X10 μ και το ύψος 3.80 μ., ενώ σώζει στο άνω μέρος επίπεδο δώμα με επίστρωση από κουρασάνι, όπου γινόταν το πάτημα των σταφυλιών. Στη βόρεια πλευρά φέρει μικρή κτιστή δεξαμενή, το υπολήνιο, όπου έρεε ο μούστος με πήλινο σωλήνα, όπως και στις άλλες εγκαταστάσεις. Όλες χρονολογούνται στον 12^ο αιώνα.

Η πλούσια παραγωγή κρασιού της Μελιβοίας συνεχίστηκε και στη νεότερη περίοδο, από την οποία υπάρχουν και οι περισσότερες γραπτές

Βυζαντινό θωράκιο του 12^{ου} αι., εντοιχισμένο στη μονή Θεολόγου στη Βελίκα, στο οποίο εικονίζεται σταυρός περιβαλλόμενος από βλαστούς αμπέλων. Το θέμα της αμπέλου είναι πολύ συχνό στη μεσοβυζαντινή γλυπτική του Όρους των Κελλίων.

αναφορές. Στα τέλη του 18^{ου} αιώνα η Ραψάνη αγόραζε κρασί από τη Μελίβοια, σύμφωνα με αναφορά σε εκκλησιαστικό κατάστιχο του 1782 (αναφέρεται ως κρασί θαναθιότικο). Τον 19^ο αιώνα το κρασί αποτελούσε το κυριότερο εισόδημα του τόπου, με δεύτερο το μετάξι, σύμφωνα με τις αναφορές αρκετών συγγραφέων. Οι αναφορές δεν περιορίζονται στην ποσότητα, που ήταν αρκετή για να ζουν οι περισσότεροι από τους 2000 κατοίκους του χωριού την περίοδο αυτή αλλά επιμένουν και στην ποιότητα του κρασιού. Σύμφωνα με το βιβλίο του Ι. Λεονάρδου (1836), το κρασί της Μελιβοίας χαρακτηρίζεται ως «εξαίρετον πώμα».

Την ίδια περίοδο σημειώνεται παραγωγή κρασιού σε όλα τα χωριά της περιοχής από το Ομόλιο μέχρι το Κεραμίδι, σύμφωνα με τον Γ. Κορδάτο. Αρκετά αμπέλια φαίνεται ότι είχε επίσης το Πολυδένδρι και η Σωτηρίτσα

Η παραγωγή σταματά μετά το 1950, μετά την προσβολή των αμπελιών από φυλλοξήρα και οι κάτοικοι στρέφονται σε άλλες καλλιέργειες.